

PASTOOR APPELMANS

Een bladzijde uit Kasterlee's Kronijken

(gepubliceerd in 1940, overgenomen met licht aangepaste spelling)

De "Almanak van Snoek" voor 1820 voorspelt een zachte lente. Tussen de dikke buiwolken durft de voorjaarszon al eventjes komen kijken. Gisteren nog zottebolde de wind door de hoge epicea's in de pastorij-tuin. Die wind is nu nog maar een briesje. Hij geeft het zonneke ook een kans. 't Kan al lekker zijn achteraan in de hof bij het prieel. De oude pastoor van Kasterlee is al tot daar gewandeld met zijn brevier. Kijk: daar zitten zowaar al botten aan de kronkel-takjes van het struikgewas. Dat moet pastoor Appelmans toch van dichtbij bekeuren...

Waarom welt hem nu zo'n warmte uit het oude hart? Waarom voelt de heilige, zachte priester nu jonge vreugde en moed door zijn leden gaan? Hij richt het anders zo moede hoofd, met witte zilverlokken omlijst, blij opwaarts nu en zoekt vanwaar toch die lustige merel hem toefluit.

Mors et vita duello!... Gedaan is 't met de winter. De vasten loopt op een eindeke. Wonder samentreffen: herleven van de natuur, vernieuwing ook in de zielen... De zielen van zijn mensen! Daarheen gaat heel het priesterhart van pastoor Appelmans.

Zijn parochianen: daarheen gaat zowaar ook heel zijn portemenee! Voor de oude dag van Sophie, zijn meid, is er gezorgd. Maar waar de rest van zijn aardig fortuintje is gebleven? Dat zouden de stumperds uit de dertig huizekens achter 't Goor u best kunnen vertellen of Stanske uit 't Kalkkot of Mieneke van Boort Gielens... Maar daaraan denkt de oude herder niet. Die loop nu al verder de hof door, te prakkezeren over de Goede Week, de paasbiechten en de paascommunie's! Jubel stijgt daarbij in zijn priesterziel!...

- *"Mijnheer Pastoor! Er is volk voor u!"*, zo breekt de schrille stem van de pastoorsmeid de vrome overweging af.

- *"Ja! Ik kom!"* En sneller stapt pastoor Appelmans het hofpad over. Sophie komt hem aan de houtmijt al tegen : *"'t Is Mina van den Bosch weer! Wat ziet er de sukkel bedrukt uit!..."*

Een grote, diepe zorgenrimpel breekt meteen het blanke voorhoofd van de oude herder : Weer Mina, de vrouw van Boort Gielens! Die Boort: het zwarte schaap van zijn parochie. De enigste ziel die hij niet naar zijn hand geplooid krijgt.

- *"Dag Mina! Wat een mooi lenteweertje, eh, m'n kind?"* In het duffe spreekkamertje zitten ze nu: Mina, de afgetobde, weerloze, redding zoekende. De pastoor als de zalvende geneesheer voor alle zielepijn. En daar gaat weer de eeuwige miserie-litanie: *"Och, Meneer Pastoor, hij heeft weer alles mee, onze Boort. En weet ge wat hij me dan nog toeriep van op de straat ? - Daarmee zal ik het wel tot Palmenmarkt uithouden! Zo spotte hij dan nog. En eigenlijk is 't toch van mij, nietwaar, mijnheer Pastoor? 't Is toch mijn pensioentje? Ik weet niet wie mijn vader is, maar als die mij door de notaris alle drie maand nog wat geld opstuurt, dan is het toch wel voor mij en voor mijn kreupel Rikske! Boort kan soms dagenlang ieverig werken. Hij kent zijn metsersstiel. Baas Mertens zegt het altijd. Maar als hij aan 't drinken gaat!... Och, och ja, ge weet dat allemaal meneer Pastoor. Ik moet het u niet meer herhalen! Maar zij zeker dat het erg is en dat O.L.Heer me toch hard bezoekt. Ik werk mijn vingers krom in het drieske en op de Rulakker om ook nog wat te winnen voor mijn koe. Maar wat is 't gekort? Als Boort in zijne kwaaien is, dan is al mijn sparen, mijn zorgen en werken weer voor niets geweest. Och, meneer Pastoor, ge moest hem toch eens aanklappen!... 't Gaat nu Pasen zijn!..."*

Mina's stotterstemmeke bibbert aldoor en pastoor Appelmans' priesterziel krimpt ineen van deernis met al dat leed.

Zalvend komen, als immer, weer de hartelijke priesterwoorden over Mina's ziel. Mina, de bestedeling, als kind in Kasterlee gekomen, heeft te laat de heilige troostengel, die pastoor Appelmans is, leren ontdekken en waarderen. Toen zij jong meisje was, zocht zij haar troost bij de jolige, levendige metser: Boort Gielens. Die kon ook zo bekoorlijk doen. En zij die nooit genegenheid had gekend liet zich inhalen. Boort, die om zijn veinzerij en dronkemanskuren nergens kon aankloppen, huwde na 'n zomer van lustig kermessen, de bestedeling : Mientje Van den Bosch. Niet om haar lieve verschijning, maar om haar... lieve rente. Wat gaf het hem dat zij haar vader niet kende en dat zij als weesje hier op 't dorp was uitbesteed! Haar centjes die zouden dat

allemaal wel vergoeden.

Maar nu was 't achteraf gebleken, dat die onbekende vader geen schatten uitbetaalde. En Boort moest nog werken ook! Zo kwam het dat de wittebroodsweken niet lang hadden geduurd of daar ging rosse Boort weer aan 't slampampen!...

- *"Mina,"* troost nog de pastoor, *"we zullen het allemaal in Onze Lieve Heer zijn handen leggen, kind. Ik bid veel voor U, Mina, en voor uw Rikskén. Maar ook voor Boort moeten wij bidden !..."*

Dat hij zo uw centjes, die ge voor u en uw kindje broodnodig hebt, vergooit! Daar moeten we toch wat op vinden. Zo we nu eens de notaris in Antwerpen op de hoogte brachten van de toestand. Ik denk wel dat hij die rente aan mij persoonlijk zal willen opsturen. Dan moogt gij, Mina, het geld hier op de pastorij met beetjes komen halen en ik bewaar het voor U. Zo zal Boort zelf er niet aankunnen en gij kunt kopen wat ge in uw huishouden nodig hebt !... Wat zegt ge van zo'n regeling, m'n kind ?"

- *"Och, Meneer Pastoor, ja doe dat ! Da's goed. Zo is 't goed. Heel, heel bedankt hoor, Meneer Pastoor. Maar als Boort daar maar niet tegen ..."*

- *"Och neen,"* doet de bejaarde priester, met een geruststellend handgebaar, *"ik ben toch zijn zielevader ook en met de Paasdagen tast ik hem dan nog wel eens naar zijn geweten !"*

- *"Danke nog eens, Meneer Pastoor ! O, mocht dat lukken ! Danke wel! Dag meneer!"*

Dan is Mina weer weg. De vier laatste woorden hoort Sophie nog in haar keuken en schudt het hoofd : Hoeveel heeft die sukkel nu misschien weeral meegekregen? En meneer heeft zelf al niks meer!

De nacht van Palmenzondag is Boort Gielens dan aangekomen. Een zwijn. In de Goede Week is Meneer Pastoor hem gaan opzoeken in het huizeke achter 't Goor. Maar 't heeft de herder heel zijn Paasvreugde bedorven : Boort heeft vóór de voeten van zijn pastoor "gespuwd" ! Grinnikend heeft hij dan de deur achter zich toegeslagen en is op "De Zalm" aangestapt. Want hij wist nu heel de konkelfoezerij van die pastoor met zijn vrouw ! Mina zelf had het hem in haar wanhoop naar 't hoofd geslingerd : *"Meneer Pastoor die bewaart verder mijn pensioentje hoor ! Ge kunt er niet meer aan nu en zoek nu maar nooit meer in de tassen of in 't melkpotteke!..."* Toen kwam er een hoge ruzie :

- *"Ge gaat er van horen, gij met uw lieve suikeren pastoor Appelmans! Die komt hier meer over de vloer dan wel nodig is, dunkt me !..."*

- *"Wat wilt gij daarmee zeggen ? Zijde niet verlegen, Boort ? Ge klapt gelijk ne geus!"*

- *"Dat g'er, verdomme, van zult horen ! Begijn !"*

Enkele dagen na O.H.Hemelvaart : 'n mooie meimorgen. In de hoge wilgen vóór de pastorij zit een spotvogel te tureluren. En vóór de poort : de witte huifkar van Jan

Renders. Ongeduldig staat aldaar door de zwarte ruïen te trappelen... Een paar koffers worden haastig ingeschoven. De oude herder drukt nog de hand van zijn onderpastoor en stapt moeilijk in... Maar Stanske uit den "Amigo" heeft scherpe ogen. Haar speurzin ontgaat niets. Daar steken nog mensen de koppen buiten: "Gaat onze pastoor op reis?" - De prefecte van de Congregatie is wrevelig: "En dat Sophie me daar niks van gezegd heeft!" - "t Moet zeker dringend zijn!" zegt Ida van de koster. "In jaren al ging pastoor Appelmans niet meer van 't dorp weg!"

Dan maar direkt naar de pastorij en 't aan mijnheer de onderpastoor gevraagd! - "Beste mensen," zegt die, "ge zult uw herder wellicht nooit meer weerzien. Hij werd verplaatst naar Moerdaal in Brabant. Bidt voor hem!..." Een traan trilt in de stem van de jonge priester: hij is gepakt en vlucht omzeggens de pastorij in!

Als een strovuur gaat het nieuws rond. Te wreed zo iets! Die 't voortvertellen voelen het zelf te droef om geloven. Hun pastoor Appelmans weg! Hun zielevader, waarmee zij boffen in de andere dorpen. Moeten ze hun pastoor afstaan, die hen en hun kinderen doopte? Hem, die hun ouders berechtte, die hun armoe lenigde en immer meevoelde met hun zorgen en zielepijn? Dat kan niet! Dat kan toch niet? En zó, onverwacht!

Reeds is ginderver achter de Zwarte Berg door het Wintergat de huifkar verdwenen. Maar vaders en kinderen, moeders en jongens zetten de achtervolging in. Zij ijlen hun pastoor achterna. De klompen onder de arm, zó lopen lenig de jongsten vooruit. Achteraan komen nog de ouderen aangesukkeld: Waarom weg van ons? Waarom weg?

En zij halen eindelijk de huifkar in. Dat doet de oude herder halt maken. Hij komt van onder de witte huif uit en staat vooraan op de kar. De meimorgen belicht sereen die slanke oude gestalte. Hij wacht tot al zijn "vrienden" bij hem zijn. Dan kijkt hij in die vele vragende ogen en in al die hijgende gezichten: Een stil verwijt bijna leest hij daarin en een niet-begrijpend smeken: Waarom doet ge ons dit zo aan? En daar komt zijn bevend-ontroerde stem:

"Mijn kinderzens, kleine en grote, onze Bisschop verplaatst me nog in mijn oude dag. Wat hij me oplegt, is Gods wil. Laat ons deze beproeving dan aanvaarden als komende van Daarboven. Ik zal niet meer bij U zijn in uw dorp, maar immer gedenk ik U aan 't Altaar des Heren". En na'n poosje zegt nog de oude man, gebroken-geheimzinnig: "Wanneer ge eens moest vernemen waarom ik wegga, denkt er dan aan dat gij, kinderzens, elkander moet vergeven, naar Christus' woord. - Knielt nu neder!... De zegen van de Almachtige, de Vader en de Zoon en de Heilige Geest dale neer over U en blijve U immer bij!" - Nog zitten de mensen geknield als de reiswagen al snel voortstoot door de holle wagensporen...

Justien Vervoort, de bazin uit "Den Bonten Hannen", was ook meegelopen, de pastoor achterna... Als zij terug in haar cafeetje binnenkomt, zit daar Boort Gielens stomdronken. Die heeft tijdens de afwezigheid van "Stiene" de jeneverfles al onder de toog uitgehaald en zichzelf bediend. - "Awel, Boort" zegt de bazin, "dat zijn toch

lappen eh, met onze brave pastoor Appelmans! Maar och ja, dat zal u wel koud laten. 't Is schand, joem, effenaf! Heel de parochie klaagt en treurt. En gij loopt zat! 't Is tegen mijne commerce dat 'k het u zeg, Boort, maar 't is een eeuwige schand!..."

- *"Is hem weg?"*, lalt de rosse metser. *"Goei reis en de wind mee! Hij is er uit! Flut! Uit 't dorp en uit m'n kot. 't Was te denken dat de buskop dat moest te weten komen!"*

- *"Wat semmelde gij daar, stuk ongeluk?"* vraagt Justien.

- *"Ze zullen 't den buskop wel hebben laten weten. Ja, ja : ze hebben hem overgeschreven van dattem zo in huis bij ons overliep!..."*

- *"Ze? ze hebben hem overgeschreven. Ze? Gij ja!..."*

- *"Als gij dat zo zegt? ja 't verdomme! Heb ik dat gedaan!"* bekennt rosse Boort.

- *"God, hemelse deugd, miserie van ne Gielens Boort! Uit mijn huis!"* krijst Justien Vervoort. *"Nooit zet ge hier nog ne voet. Dan sluit ik liever mijn stammenee en verga van honger!..."*

Waggelend en zwaaiend met de armen van "zo zie, hij heeget zitten!" zeilt Boort nu kapseizend links, dan afdrijvend rechts, het dorp uit, naar huis!...

De bazin uit "Den Bonten Hannen" denkt nu niet aan de woorden van mijnheer Appelmans: "Wanneer ge eens moest vernemen waarom ik wegga, denkt er dan aan dat gij, kinderkens, elkander moet vergeven, naar Christus' woord". Luid schellend vertelt zij het doorheen heel de straat: *"'t Is de rosse van Gielens! Onze pastoor is door Boort overgeschreven!..."*

Stoere mannen vloeken. Verwensingen dreigen: Stil maar beslist!...

Jan Renders is twee dagen nadien van Moerdaal teruggekomen. Hij vertelde aan de mensen van Kasterlee zijn reis: *"En wat een armoedige pastorij dat ginder was! De achterkant nog helemaal in leem. En de mensen: norske hereboeren! Daarbij dan nog ne stroes van ne koster! Wat zal onze heer Pastoor het daar nog hard hebben in zijnen ouden dag!..."*

Dat nieuws kwam de gemoederen in Kastel natuurlijk niet troosten of kalmeren.

Harde werkvuisten knijpen toe! Wraak of wanhoop? Wat zinnen die eenvoudige boeren? Kan zo'n noodlot dan niet worden afgewend? - *"Moest Boort Gielens zich laten zien!"* - *"Maar die kwam al sedert het vertrek van pastoor Appelmans niet meer het dorp in. Waar was hij? De lafaard!"* Ook Mina wist hem niet.

De zondag daarop preekte de heer onderpastoor onder het motto *"Filioli, diligite invicem!"* *"Kinderkens, bemint elkander"*. Wist hij dat het nodig was? Vreesde hij...?"

In de zondagnamiddag vonden wandelende boeren Boort Gielens verdronken in de "Rulloop!"

En de mensen van Kastel hebben toen allemaal voor zijn ziel gebeden!...Allemaal!... Ook Justien Vervoort...

Kasterlee. J.K. De Ceuster